

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Tatçı, Mustafa (Haz.) (2018). *Hazret-i Pîr Şabân-ı Velî Kitabı*. İstanbul: H Yayınları.*

Yasin Şen**

Harun Sarıgül***

5 Aralık 2017 tarihinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin ev sahipliğinde yapılan TÜRKSOY Daimî Konsey 35. Dönem Toplantısında, 8'i gözlemci 14 ülke tarafından yapılan oylama neticesinde Kastamonu 2018 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti seçildi. Anadolu'nun eski yerleşim merkezlerinden olan; Hitit, Frigya, Lidya, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi devletlerin kültürlerine ev sahipliği yapan Kastamonu, yaklaşık yedi bin yıllık tarihiyle Anadolu'nun en eski şehirlerinden birisidir. Büyük medeniyetlerin beşiği olan bu şehir 900 yılı aşkın süredir Türk yurdudur. Osmanlı döneminde önemli bir ilim ve kültür merkezi olma özelliğini devam ettirmiş, birçok ilim adamı yetiştirmiştir. Türkiye'nin kuruluş döneminde ise bu önemini korumuştur. Milli Mücadele'de en çok şehit veren illerden biri olmanın yanı sıra, ordunun silâh, cephane ihtiyacının nakledildiği İstanbul-İnebolu-Ankara güzergâhının güvenliğini de sağlamıştır.

Türk-İslam medeniyetinin önemli merkezlerinden olan Kastamonu, Anadolu irfanını besleyen ve onu geliştiren bir merkez olma özelliği de gös-

* Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Şen, Yasin ve Harun Sarıgül (2019). "Tatçı, Mustafa (Haz.) (2018). *Hazret-i Pîr Şabân-ı Velî Kitabı*. İstanbul: H Yayınları." *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 88: 235-238.

** Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD– Ankara/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2953-4527>

sen_yasin@windowslive.com

*** Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı – Ankara/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7702-7410>

harun.sarigul@yesevi.edu.tr

termiştir. Âşıklı Sultan, Hacı Dede, Karabaş-ı Velî, Ömer Fuâdî ve Şeyh Şabân-ı Velî gibi gönül erleri Kastamonu'nun yetiştirdiği önemli tasavvuf ve kültür adamlarıdır. Piri Türkistan Hoca Ahmet Yesevi'nin Kur'an ve sünnete dayalı tasavvuf anlayışı, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Kastamonu'da da yaşanmış ve yaşatılmıştır. Hatta buradan neşet eden ve Halvetiyye'nin bir şubesi olan Şabânîlik, Anadolu topraklarını aşarak Afrika içlerine kadar ulaşmıştır.

Halvetiyye'nin Türk kültür ve tarihi içerisinde yetiştirdiği zatlar, mutasavvıflar, şairler, mûsikîşinaslar ve devlet adamları itibariyle çok önemli bir yeri vardır. Bu irfan okulu, dört ana kolu ile beraber geniş Türk coğrafyasında etkili olmuş bir tarikat olarak dikkat çekmektedir. Geniş bir alana yayılması dolayısıyla daha çok "tarikat anası" (ümmü'l-tarikat) olarak isimlendirilmiştir. Bu tarikten neşet eden kollardan biri de; beş asırdır Anadolu'yu mayalayan, bu topraklarda Türk-İslam medeniyetinin filizlenmesinde ve kök salmasında büyük hizmetlerde bulunan, yetiştirdiği âbide şahsiyetlerle bu toprakları mayalayan Şabânîyye'dir. Şabânîyye, Halvetiyye'nin Cemâliyye kolundan hayat bulan ve Kastamonu'da medfun Şeyh Şabân-ı Velî'den neşet eden bir erkân olarak dikkat çekmektedir.

Halvetiyye silsilesi içinde 15. yüzyıl'da Azerbaycan'da yetişen Seyyid Yahya-yı Şîrvânî'nin çok önemli bir yeri vardır. Ebu'n-Necib Sühreverdi (ö. 1168), İbrahim Zâhid-i Gilânî (ö. 1282), Ömer-i Halvetî (ö. 1350) ile beraber büyük ölçüde kuruluşunu tamamlayan bu erkân, Yahya-yı Şîrvânî ile beraber dünyaya feyiz ve irfan dağıtmaya devam etmiştir. 15. yüzyıl'dan itibaren Anadolu'ya gelen Halvetîliğin, Türk-İslam dünyasının en yaygın tasavvuf kollarından biri haline geldiğini görmekteyiz. Anadolu'daki önemli temsilcilerinden biri Molla Pîrî diye de bilinen Muhammed Bahâeddin Erzincânî'dir. Diğer bir önemli temsilcisi ise Muhammed Bahâeddin'nin halifelerinden biri olan ve Halvetîliği II. Bayezid döneminde İstanbul'a taşıyan Cemâl-i Halvetî'dir. Bu kol, Cemâl-i Halvetî'den sonra Osmanlı'nın kültürel ve dini-tasavvufi tarihinin şekillenmesinde, zenginleşmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Bu erkân içerisinde, benzer fonksiyonu daha sonraki yüzyıllarda Şabânîlik üstlenmiş görünmektedir. Zira Şabânîlik sadece Anadolu'da değil; Yemen, Hicaz, Fas, Mısır, Tunus, Balkanlarda etkili olduğu gibi Bekriyye şubesi vasıtasıyla Afrika içlerine kadar ulaşmıştır. Anadolu'nun ve Balkanların Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında tari-

katların oynadığı rolün benzerini bu tarikten yetişen zevatın icra ettiğini görmekteyiz.

Şabânîlik kaynakları aradan uzun bir zaman geçmiş olmasından ötürü çok sınırlı ve dağınıktır. Bu kaynakları Mahmûd Hulvî'nin Lemezât-ı Hulvî'si, Lâmiî'nin Terceme-i Nefahatü'l-Üns'ü, Tosyalı Alî Efendi'nin Tuhfatü'l-Mücâhidîn Behçetü'z-Zâhidîn'i, İbrâhim Hâs'ın, Tezkiretü'l-Hâs'ı ve çeşitli menkıbevi eserler şeklinde ifade edebiliriz. Fakat bunları bir araya toplayan, kaynaklarda dağınık olarak bulunan bilgileri Şeyh Şabân-ı Velî ve Şabânîlik başlıkları altında bir araya getiren bir kaynağın olmadığını görürüz. Kastamonu'nun 2018 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmesi ve 2019 Şeyh Şabân-ı Velî'nin 450. Vuslat yılı sebebiyle Dr. Mustafa TATCI tarafından hazırlanan *Hazret-i Pîr Şabân-ı Velî Kitabı* ile bu eksiklik giderilmiş oldu. Kitabın alt başlığı ise "Hazret-i Pîr Şabân-ı Velî'nin Hayatı-Silsilesi-Erkânı-Menâkıbnâme-Türbenâme -Silsilenâme-i Halvetiyye ve Evrâd-ı Settâr" şeklindedir. Aynı zamanda bu eser Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 2018 yılının en iyi "Halk Kültürü" çalışması olarak kabul edilmiş ve ödüle layık görülmüştür.

Eserde ilk dikkati çeken husus baskı kalitesidir. Eserin tamamı renkli olacak şekilde kuşe kâğıda basılmış ve sert kapak kullanılmış. Bu durum kitapta renkli belgelerin ve fotoğrafların kullanılmasına da katkıda sağlamıştır. Eserde, Şabânîliğin tarihsel seyri içerisinde önemli olan birçok zevatın ve makamlarının fotoğraflarına da yer verilmiştir. Eserde kullanılan belgelerin fazlalığı da dikkat çekmektedir. Eser böylece Şeyh Şabân-ı Velî ve Şabânîlik hakkında bilgi veren 632 sayfalık bir belgesel hüviyeti de kazanmaktadır. Ayrıca yer verilen manzumeler itibarıyla kitap Şabânîlik literatürü bakımından hayli zengindir. Eserin içeriğinde dikkati çeken özelliklerden bazıları şöyledir:

Kitapta önsöz ve girişten sonra "Ebedî Silsile" başlığı altında Hz. Peygamber'den Şabân-ı Velî'ye kadar Halvetiyye ile Sühreverdiyye, Ebheriyye, Zâhidiyye gibi tarikatın bugünkü yaygın ismini kazanmasından önceki duruma temas edilmektedir. Silsilede yer alan zevatın hayatı bazı menkıbevi anekdotlarla beraber zengin bir şekilde işlenmektedir. Daha sonra "Hazret-i Pîr Şeyh Şabân-ı Velî" başlığı altında Şeyh Şabân-ı Velî'nin hayatı yukarıda ismi geçen kaynaklardan ve kayda alınmış menkıbelerden hareketle verilmektedir. Bu bölümde Halvetiyye silsilesi verildikten sonra tarikatın

oluşma aşamasında en önemli isimlerden olan İbrâhîm Zâhid-i Gilânî'den Ömer-i Halvetî'ye, bu erkânın evrâdını oluşturan Yahyâ-yı Şirvanî'den Şeyh Şabân-ı Velî'ye varıncaya kadar azîzlerin hayat ve menkabeleri kaynaklardan hareketle anlatılmıştır.

Hemen akabinde ise “Şabânîyye” kısmı gelmektedir. Bu kısımda Şabânîyye; silsilesi, asitane ve tekkeleri, âdâbı, seyr ü sülûk umdeleri, halvetle ilgili uygulamaları, zikir ve kıyafet âdâbı, tarikat içinde kullanılan semboller ve renkler, bu erkân içinde yetişmiş musikîşinaslar, şairler ve edipler bakımından incelenmektedir. Bu geniş kısımdan sonra bazı menkıbevi türden eserlerde yer alan anekdotlar gelmektedir. Kitapta İbrahim Has'ın Teskiretü'l-Has'ında yer alan dağınık bazı kısımlar bir başlık altında toplanmıştır. Yine Ömer Fuadî'nin Menâkıbnâme-i Şabân-ı Velî ve Türbenâme adlı eserleri burada müelliflerin hayatı ve eserleriyle beraber tanıtılmaktadır. Bundan sonra kitapta Ömerü'l-Fuadî'nin kaleme aldığı *Menâkıbnâme*, *Türbenâme* ve *Silsilenâme-i Halvetiyye* isimli eserlerin metni yer almaktadır. Burası kitabın en hacimli kısmını teşkil etmektedir. Kitapta Ömerü'l-Fuadî'nin eserlerinden sonra Senâyî Hasan Efendi'nin *Silsilenâme-i Halvetiyye* adlı eserine de yer verilmiştir. Bu kısım manzumdur. Kitapta Şabânîliğin günlük virdi olan *Vird-i Settâr* tıpkıbasımı ve tercümesiyle birlikte yer almaktadır. Eser “Kaynaklar” ve “Belgeler” kısımlarıyla son bulmaktadır.

Görüldüğü gibi eser Şeyh Şabânî Velî ve Şabânîlik'le ilgili birçok kaynağın, bilgi ve belgenin toplandığı bir eser durumundadır. Şabân-ı Velî'nin daha iyi anlaşılması, tanınması noktasındaki tespitler, Halvetîlik sahasında yapılmış diğer araştırma ve çalışmalara ek olarak alana katkı sunacak niteliktedir. Bu haliyle kitap Türk tasavvufunda çok önemli roller oynamış bir erkânı silsilesi ve yetiştirdiği diğer bazı zevatla birlikte ortaya koymaktadır. Benzer çalışmaların başka erkânlar ve tarikat kolları için de yapılması bu irfan mekteplerinin kültür ve medeniyetimizde oynadığı rolleri ortaya çıkarması adına elzem görünmektedir.